

10 miljoonan pullon yö

Tammikuun ensimmäistä päivää vuonna 1969 odotettiin Suomessa kiihtyvällä uteliaisuudella: uusi alkoholilainsäädäntö tulisi voimaan.

Alkoholipoliitiikan vapauttamisesta keskusteltiin vilkkaasti koko 60-luvun loppupuolen ajan. Ratkaisuvaiheiden lähestyessä päähuomio kiinnittyi keskiolutkysymykseen — keskioluesta oli muodostunut ”vapautusliikkeen” symboli. Niinpä sanomalehdistön kirjoittelu uuden lainsäädännön vaikutuksista keskittyi vuodenvaihteessa 68/69 lähes yksinomaan keskioluen liikkeellelähdön ja vastaanoton tarkasteluun. Lähtekäämme siis toimittajien matkassa panimoiden porteille uudenvuodenyönä 68/69.

Keskiyön hetkellä, uudenvuoden juhlien ollessa parhaimmillaan, jyrähti maamme panimoilta liikkeelle yli 500 rekkaa, joiden lastina oli noin 10 miljoonaa keskiolutpulloa.

Helsingissä, Sinebrychoffin varastoilla, rekat oli ajettu kovan pakkasen pelossa lämpimään tunneliin. Ne oli lastattu edellisenä yönä ja päivällä — nyt vain odotettiin vuoden vaihtumista. Kuljettajat istuivat autoissaan tai kulkivat hermostuneina satojen metrien pituisen autojonon välissä. Kymmentä vaille keskiyön joku huusi: ”Alas keskiolut, mutta kurkusta!” Molemmiin puolin uloskäyntiä sytettiin kaksi soihkukynttilää. Innokkaimmat keskioluen ystävät kipusivat lumikinosten päälle ja kottovien maljoja vapauden kunniaksi. Pari nuorta miestä kantoi julisteita, joissa luki ”Hyvä kalja, heja mellan”.

Kun sitten jäänsärkijä Tarmon sumusireenin törähdykset tunkeutuivat pyryn läpi juhlijoiden korviin, neljänkymmenen rekka-auton kuljettajat vapauttivat ajokkiensa jarrut ja päästivät äänitorvet valloilleen. Katselijat toivottivat hyvää matkaa konepeltejä taputellen. Jos tarkkoja ollaan, liikkeellelähtö tapahtui kaksi minuuttia liian aikaisin. Mutta sitä ei huomannut edes järjestystä valvonut poliisi: hän taputti käsiään suuren keskiolutjuhlan kunniaksi.

Panimopolkkaa tanssittiin muuallakin: Lahdessa Mallasjuoman edustalla tuhannet ihmiset odottivat porttien avautumista. Toista sataa rekka-autoa sei-

Lähteenä on käytetty seuraavia lehtiä: Aamulehti, Etelä-Suomen Sanomat, Helsingin Sanomat, Hyvinkään Sanomat, Ilta-Sanomat, Kainuun Sanomat, Kansan Lehti, Kansan Uutiset, Karjalainen, Keski-Suomen Iltalehti, Lapin Kansa, Savon Sanomat, Suomen Sosialidemokraatti, Vaasa.

soi lumituiskussa tehtaan pihalla. Täsmälleen vuoden 1969 ensimmäisellä sekunnilla portti avautui, orkesteri viritti marssin Muistoja Pohjolasta, ja keskiolutkuormat saivat tervapatojen liekkien hulmutessa jyhkeät hurraa-huudot. Tornion Oluen panimolta keskiolut saatettiin tien päälle jenkän tahdissa. Panimon toimitusjohtaja rouva I. S. leikkasi portin yli pingotetun silkkinauhan poikki, ja ilotulitusrakettien singahdellessa taivaalle lähtivät autot liikkeelle. Samaan aikaan nousi Kemissä siivilleen ”lentävä olutkori”, nelimoottorinen DC-6-rah tikone, joka lennätti Helsinkiin 20 000 Lapin kultaa.

”Entistä vapaampi maa”

Liikkuvan poliisin pojat käräyttivät joitakin rekkoja ylikuormasta, ja erään panimon edustaja sai tästä aihetta ilmaista käsityksiään poliisin työstä. Yleensä oluet kuitenkin tulivat onnellisesti perille, ja maistiaiset alkoivat aamuvarhaisella.

Pohjois-Karjalassa ensimmäinen vapaa keskiolutpullo korkattiin vuoden 1969 ensimmäisen päivän aamuna kello kuusi Uuron motellissa. Erikoislaatuissa tilaisuudessa ei pidetty puheita, todettiin vain tapahtunut tosiasia, että alkoholipoliitika oli ottanut harppauksen vapaampaan suuntaan. ”Kyllä vapaa olut maistuu huomattavasti parem- malta”, vitsaili kontiolahtelainen työmies ensimmäiset siemaukset otettuaan.

Joensuun asemaravintolassa istuskeli aamuvarhaisella mm. laivuri A. K. edessään pullo keskiolutta. Juomansa laatuun hän kiinnitti huomiota vasta silloin, kun toimittajat menivät tiedustelemaan häneltä mielipidettä uudesta vapaudesta. Tarkistettuun tolppalukemat pullosta mies huomasi niitä olevan kolme kappaletta, ja hymy levisi hänen kasvoilleen. ”Kyllä keskiolut on miesten juomaa, ei sitä pitäisi päästää alaikäisten käsiin”, sanoi 63-vuotias laivuri.

Helsingissä jakelujärjestelmässä esiintyi kitkaa ja olut loppui kesken eräissä tarjoilupaikoissa. Mutta suomalainen on sisukas odottaja: ”Oli niitä, jotka odottivat hiljaa, katse tyhjää pöydän pintaa pyyhkien. Ja niitä, jotka laskivat rahojaan. Ja aina välillä epäiltiin, että jos ne sittenkin ovat keksineet jotain sellaista, ettei kaljaa saadakaan.” No, lopulta täydennystä saatiin, ja kielenpidikkeet irtosivat: ”Mie nostan hattua korkealle etuskunnalle, kun tällainen laki tuli. Tämä on halpa juoma ja soppii meikäläisellekin. Ei enää tarte lähteä raka kaulassa tonne portsareille rahojaan antamaan. Se on loppu ny se pelleily” (Arska, rakennustyömies). Malja itsemääräämisoikeudelle kohotettiin palsa napitettuna, olutpullo hypypysissä ja kynnärpäät

rehvakkaasti pöydällä.

Sivukylien keskiolutseremonioita voi vain arvailla. Luottakaamme siis nimimerkki "Susannan" tarinaan (Aamulehti 7. 1. 69): "Uudenvuodenpäivänä Sivukylän miehet olivat merkkillisen levottomia eivätkä välittäneet lumenluonnista. Kohta kirkonmenojen jälkeen he lähtivät vähin äänin kirkonkylään olutta maistamaan. Illalla hevonen veti hilpeän mieskuorman takaisin kotiin. Jokainen hoilotti omalla nuotillaan: 'Vie eukko muukanaas kapakkaan, tralalallallaa . . .' Mutta vaimot tekivät lumi töitä. Sillä pihan perälle piti olla selvä reitti."

"Odotettu pullojen sinfonia jäi vaimeaksi kilinäksi"

Pakinoitsija Origo tiivistä havainnot Suomen kansan ja keskioluen ensituttavuudesta näin (Helsingin Sanomat 17. 1. 69):

"Koko juttu sujui kummallisen avuttomasti, meiteleitä ja murhia ei tapahtunut eikä edes raitilla paljon laulahdeltu. Kuppilat ja katuojat eivät täytyneet örähtelevistä humalikoista ja putkalukemat ovat pysytelleet normaaleina elleivät peräti alentuneetkin. Nuoriso ei ole villiintynyt, ja melkein näyttää siltä, ettei oikein ole tajuttu, että nyt on mahdollisuus todella repäistä. Kolmekymmentä vuotta tätä on pihistetty ja nyt ei sitten mitään! Vaikuttaa aivan siltä kuin ihmiset pelkää kiusanteon halusta joisivat oluensa hiljaa kuin mitkään nyynt!"

Todellakin: kaikki näytti sujuvan siten, kuin lainsäädännön liberalisoinnin puolustajat olivat vuosia vakuutelleet. Anniskelupaikoissa tosin oli ensimmäisinä päivinä tungosta — ihmiset pistäytyivät maistelemassa paljon kohua herättäneen uudenvuodenlahjan ihmeellisyyksiä. Keskimäärin nautittiin pari pulloa, monet välillä merkkiä vaihtaan. Eräs hyvinkääläinen baarinhoitaja arvioi: "Asiakkaat olivat maltillisia ja hyväntuulisia. He tuottivat meille pelkkää iloa, tulivat sisälle virkeinä ja lähtivät ulos iloisine." Torstaina, toisena päivänä tammikuuta elintarvikeliikkeissä oli normaalin arkipäivän tunnelma. Perheenemännät koppasivat tavanomaisten ruokaostosten ohella mukaansa muutaman pullon keskiolutta — "päivällispöytänsä ruokajuomaksi", he totesivat ujosti. Kokonaismennekki ei "päästä huimannut": suuressa tavaratalossa Kauhajoella oli myyty puoleen päivään mennessä yhteensä 24 pulloa.

Keski-Suomen Iltalehti julkaisi 3. tammikuuta katuhaastattelun, jossa kysyttiin: "Mistä olette havainnut, että keskiolut on vapautunut?". Kaikki haastateltavat (joukossa mm. konstaapeli, linja-autoaseman virkailija ja taksimies) totesivat, etteivät he ole huomanneet mitään tavallisuudesta poikkeavaa. "Elämä näyttää jatkuvan yhtä rauhallisena kuin ennenkin." Puhetta keskioluesta sen sijaan oli piisannut: arvioitiin aromeja ("entinen on maku, vaikka tätä keskiolueksi nyt kutsutaankin", "kyllähän tämä hyvää on, mutta saisi olla happamampaa") ja ennusteltiin tulevaisuutta ("ei olut mitään elämänmuutosta aiheuta", "kesällä sitä voi mennä enemmänkin, kun voi ulkona paistatella päivää ja ottaa muutaman oluen"). Lähes kaikissa arvioissa keskiolut esitettiin ruokajuomana, janojuomana, saunajuomana — ylipäänsä tavallisiin virvokkeisiin rinnastettavana aineena.

Poliisit, kauppiat ja kahvilanpitäjät kiittivät kansan käyttäytymistä: järjestyksenpidossa ja säädösten valvonnassa ei ollut vaikeuksia. Nuorisokin, jonka riehaantumista etukäteen hieman pelättiin, esiintyi mallikelpoisesti. Pisimpään istuttiin maaseudun ja lähiöiden baareissa. Urjalassa kymmenen pullollista tuuperrutti asiakkaan pöydän alle, kun taas lemiläinen mies tuumiskeli uutta pulloa hakiessaan: "Tää on jo kahdeksas, eikä tunnu missään." Tilanne pysyi kuitenkin hallinnassa — jos henkilökunnan valvova silmä ja lain koura herpaantuivat, niin paikalle rynnistivät kodinturvajoukot: Himankalaisessa baarissa miesjoukko särpi uudenvuodenpäivänä 16 korillista olutta, kunnes aviovaimot saapuivat kotiin kutsuvina paikalle. Emäntä tarttui isäntää käsipuolesta ja lähti viemään julistaen: "Tämä ei sitten tule tavaksi!" "Ei-ei-ei", lallatteli isäntä, meni sänkyyn, ja kohta kuorsaus tärisytti kammarin seinä.

Toteutumaton toive

Samaan aikaan kun keskiolut lähti Alkosta pääjohtaja Fagerholm. Hän toivoi, että oluen vapautumisen jälkeen vapauduttaisiin seuraavaksi olutkeskustelusta. Toive ei toteutunut. Suomalaisen humalakulttuurin murtaminen osoittautui paljon vaikeammaksi tehtäväksi kuin vuoden 1969 ensimmäisinä päivinä uskottiin. Keskiolut pysyi puheenaiheena. Mutta se onkin jo toinen juttu . . .

Matti Püspa